

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

СТАРОСТЕНКО ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПЕНСІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття пенсійне забезпечення населення стало основним атрибутом соціальної політики будь-якої цивілізованої держави. Завданням більшості пенсійних систем є створення умов для забезпечення гідного добробуту населення у пенсійному віці, зменшення рівня бідності у суспільстві, зниження рівня споживання та формування інвестиційного ресурсу економіки, тобто забезпечення надійного соціального захисту населення. В країнах Європейського Союзу пенсійне забезпечення є важливою складовою не тільки політики держави, а й її економіки, витрати на яку безпосередньо залежать від стану розвитку економіки.

Наразі найбільш розвинуті та адаптовані до викликів сучасності системи пенсійного забезпечення мають країни ЄС. У більшості цих країн процес становлення пенсійних систем, їх адаптації до нових соціально-економічних та демографічних реалій відбувається при усталеній системі цінностей громадянського суспільства та окремої людини, котра має самодостатню матеріальну основу. В Україні соціально-економічні перетворювання відбуваються в кризових умовах, в умовах руйнування звичної системи пенсійного забезпечення, зниження рівня доходів населення, недостатності бюджетних ресурсів на пенсійне забезпечення населення.

Зараз Україна потребує в докорінному переосмисленні сутності системи пенсійного забезпечення та створення такої практики державного управління у цій сфері, котра б забезпечила соціальний захист населення не за рахунок збиткової практики солідарної системи пенсійного забезпечення, а завдяки співпраці держави, роботодавців й громадян.

Дослідження ґрунтується на теоретико-методологічних підходах провідних науковців у сфері державного управління: В. Бакуменка, Т. Безверхнюк, Т. Бутирської, К. Ващенко, Д. Дзвінчука, Ю. Ковбасюка, С. Кравченка, І. Лопушинського, В. Малімона, О. Молодцова, П. Надолішнього, О. Радченка, С. Серьогіна, О. Шаптали та ін. Вагомий внесок у дослідження основних засад та механізмів державного управління у сфері соціального захисту та пенсійного забезпечення здійснили такі дослідники, як: В. Бульба, О. Буряченко, В. Верещак, М. Кравченко, Г. Нагорна, Т. Кравчук, Надточій, О. Петрушка, М. Ріппа, О. Руденок, Ю. Сокоринський, О. Соломка, Л. Стожок, С. Теслюк, К. Черненко, О. Чернявська, М. Шумило та інші.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць, слід зазначити, що проблеми розвитку пенсійної системи на сьогодні до кінця не вирішені, потребують поглибленого всебічного вивчення та обґрунтування концептуальних засад до реформування саме в контексті здійснюваних євроінтеграційних державних перетворень.

Метою роботи є обґрунтування науково-практичних рекомендацій до формування нових принципів побудови системи пенсійного забезпечення в Україні.

Для досягнення поставленої мети дослідження сформульовано такі *завдання*:

- визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження державного управління системою пенсійного забезпечення та встановити характерні риси її становлення;

- охарактеризувати систему пенсійного забезпечення за часів незалежності України;
- встановити концептуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні в сучасних умовах;
- надати загальну характеристику системам пенсійного забезпечення країн ЄС та визначити основні тенденції їх реформування;
- надати рекомендації щодо формування нових принципів державного управління системою пенсійного забезпечення в Україні.

Об'єкт дослідження – система пенсійного забезпечення в Україні.

Предмет дослідження – державне управління системою пенсійного забезпечення в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні використано сукупність спеціальних, конкретно-наукових, загальнонаукових і загальних методів, що сприяло забезпеченню концептуальної єдності дослідження: метод комплексного аналізу (для створення цілісної системи дослідження); структурно-логічний метод (для визначення сутності базових категорій); методи порівняння та узагальнення (для дослідження досвіду країн ЄС та визначення перспектив його запровадження в Україні); метод історіографічного аналізу (для узагальнення інформації з метою опрацювання історико-культурних традицій у сфері пенсійного забезпечення); метод класифікації (для проведення систематизації видів пенсій, моделей пенсійних систем тощо); метод абстрактно-логічного аналізу (для вироблення практичних рекомендацій щодо формування нових принципів державного управління системою пенсійного забезпечення в Україні).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні перспективних напрямків оптимізації системи пенсійного забезпечення в Україні в умовах наближення до європейських стандартів.

Практичне значення результатів магістерського дослідження обумовлене можливістю використання у практичній діяльності структур Пенсійного фонду України, нормотворчості та навчальному процесі.

Публікації. Матеріали дослідження частково були представлені у тезах доповіді до Всеукраїнської щорічної науково-практичної конференції «Могилянські читання – 2019: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти».

Структура роботи відповідає поставленій цілі та завданням. Дослідження складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів (шести підрозділів), висновків, списку використаних джерел (92 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 101 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретична база дослідження державного управління системою пенсійного забезпечення»** визначається понятійно-категоріальний апарат дослідження державного управління системою пенсійного забезпечення та розкрито історичні передумови розвитку системи пенсійного забезпечення.

Підрозділ 1.1. «Пенсійне забезпечення як об'єкт державного управління»

визначається понятійно-категоріальний апарат дослідження державного управління системою пенсійного забезпечення.

Визначено, що в сучасній науці державного управління поняття пенсійне забезпечення (ПЗ) трактується неоднозначно і досі не є загальноприйнятим. Однак, спільним є те, що більшість дослідників відносять ПЗ до системи соціального захисту населення, розглядаючи його як найважливіший компонент державної соціальної політики. Саме в такому контексті доцільно розглянути поняття ПЗ з позиції науки державного управління. Термін ПЗ є досить широким та включає в себе різні форми соціального захисту населення від соціальних ризиків, пов'язаних з настанням старості, інвалідністю, втратою годувальника, втратою професійної працездатності. У широкому сенсі в нього включаються не тільки обов'язкові та додаткові пенсійні програми, а й інші системи, що дозволяють підтримувати певний рівень і стандарти життя в пенсійному віці (наприклад, системи охорони здоров'я, соціального обслуговування та ін.).

Встановлено, що поняття ПЗ є складною системою, що шляхом розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, а також інших складових національного багатства, забезпечує фінансову підтримку осіб в зв'язку з віковими змінами, втратою професійної працездатності, настанням інвалідності або в зв'язку з втратою годувальника. В свою чергу, вузьке трактування терміну передбачає, що з ПЗ виключається поняття пенсійного страхування (ПС). Однак, ситуація ускладнюється тією обставиною, що самі зазначені поняття чітко не визначені, а межі між ними рухливі. Таким чином, термін ПЗ доцільно розглядати в широкому тлумаченні, який включає в себе всі види пенсій, які формуються і виплачуються в рамках пенсійної системи, з урахуванням виплат із солідарного та накопичувального рівнів, а також за рахунок внесків до недержавних пенсійних фондів. В свою чергу, ПС – це важлива складова соціального страхування, яка характеризується специфічним суб'єктним складом учасників відносин, чіткими часовими рамками взаємодії та фіксованою фінансовою складовою.

У підрозділі 1.2. «Системи пенсійного забезпечення в Україні: історичні передумови розвитку» незважаючи на те, що Україна до початку ХХ ст. перебувала у складі Австро-Угорської імперії, вона мала власні традиції вирішення соціальних питань. Як і в сучасних країнах світу, вже існували дві гілки соціального забезпечення: державна й недержавна.

Що стосується інших українських земель, які перебували в той час під владою Російської Імперії, то слід зазначити, що соціальна політика на цій території була більш відсталою, охоплювала не всю її територію та стосувалась виключно страхування на випадок хвороби. Цей факт є закономірним, оскільки виникнення соціального законодавства безпосередньо залежало від індустріалізації країни та наявності потужного робітничого руху, який у Російській імперії почав з'являтися тільки на початку ХХ ст.

З'ясовано, що суттєвих змін соціальна політика України зазнала вже у складі СРСР. У часи радянської влади ПЗ будувалося за принципом солідарності поколінь, сутність якого полягала у тому, що працездатне населення утримує непрацездатне. ПЗ декларативно введено в СРСР одразу ж після революції 1917 р., а фактично ж вводилось поступово в окремих галузях народного господарства. З кінця 1960-х років уряд СРСР прийняв заходи, спрямовані на вирівнювання пенсій та умов їх отримання. Найбільші зміни відбувалися в селі. Остаточну рівність колгоспники отримали в 1978 році, коли держава відмовилася віднімати з пенсії

15% за присадибну ділянку, якщо вона перевищувала 15 соток. Наприкінці 1980-х років у СРСР почали відбуватися зміни у всіх сферах життя: політичній, економічній та, зрозуміло, соціальній. Витрати на ПЗ стали суттєвим фінансовим навантаженням для радянської держави. Таким чином, виникла проблема пошуку небюджетних джерел для фінансування пенсій, а відтак – виникла потреба змінювати пенсійне законодавство.

У другому розділі **«Тенденції розвитку системи пенсійного забезпечення в сучасній Україні»** розглянуто процес становлення та розвитку системи пенсійного забезпечення, а також встановлено концептуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні в сучасних умовах.

У підрозділі **2.1. «Становлення та розвиток системи пенсійного забезпечення в незалежній Україні»** пропонується розглядати в контексті шести основних етапів.

Перший етап (1991-1997 роки) характеризується створенням власної нормативно-правової, фінансової та управлінської бази для побудови та формування самостійної української системи ПЗ.

Другий етап (1998-2003 роки) розпочинається з прийняття у 1998 р. «Основ законодавства про соціальне страхування», якими визначено, що пенсійне реформування здійснюватиметься в напрямі створення багаторівневого ПЗ на принципах страхової та солідарної системи.

Третій етап (січень 2004 р. – вересень 2011 р.): становлення і розвиток трирівневої ПСУ. Новий етап у розвитку ПСУ розпочинає свій відлік з 1 січня 2004 р. – з набуття чинності ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Даний закон проголосив перехід ПСУ на трирівневу конструкцію.

Четвертий етап (жовтень 2011 р. – березень 2014 р.). У кризових умовах функціонування ПСУ з метою визначення заходів подальшого її реформування та збалансування солідарної системи ПС. Даний етап характеризується істотними змінами у солідарній системі з метою стимулювання населення до продовження трудового періоду. Пенсійний вік для жінок згідно Закону підвищено до 60 років за графіком дати народження з кроком «півроку на рік».

Шостий етап (жовтень 2017 р. – теперішній час). Згідно з запропонованою пояснювальною запискою мета даного нормативно-правового акту полягала в наступному: відновлення диференціації розмірів пенсій залежно від заробітку та страхового стажу; перегляд умов перерахунку.

У підрозділі **2.2. «Концептуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні в сучасних умовах»** з'ясовано, що українська система ПЗ перебуває в глибокій кризі впродовж всього її функціонування та вимагає постійних дотацій з державного бюджету. Про неспроможність ПСУ забезпечуватись за власні кошти свідчать оперативні дані ПФУ, згідно з якими загальна сума видатків на пенсійні та інші заплановані виплати за 2018 рік склала 358,6 млрд. грн., при цьому власні надходження ПФУ склали тільки 202,1 млрд. грн. [9], що в відсотковому співвідношенні становить тільки 56,36%. Глибока дефіцитність ПФУ штовхає державу на кардинальне урізання пільг та привілеїв для різних категорій пенсіонерів, та зменшення їх кількості за рахунок відкритого та завуальованого підняття пенсійного віку.

держава намагається стимулювати більш пізній період реалізації особою права на ПЗ жінками, які відповідно до закону мають право на пільговий вихід на пенсію з огляду на перехідний період правових норм про пенсійний вік

(народилися у період до 31 грудня 1961 року). Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 29 ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» після виходу на пенсію їм встановлюється підвищення розміру пенсії, обчисленого відповідно до ст. 27 цього Закону, в розмірі 2,5% за кожні шість місяців більш пізнього виходу на пенсію, починаючи з 55 років до досягнення ними 60-річного віку, за умови, що до цього їм не призначалася будь-яка пенсія.

Відмічається, що Вагомим недоліком, який зустрічається на сьогодні в практиці діяльності органів ПФУ, – це відсутність дієвого механізму державного регулювання пільгового ПЗ та контролю за проведенням атестації робочого місць підприємствами, що в подальшому унеможлиблює реалізацію особою права на пенсію зі зниженням пенсійного віку.

У третьому розділі «Оптимізація механізму взаємодії органів публічного управління та ЗМІ» надано загальну характеристику системам пенсійного забезпечення країн ЄС та визначити основні тенденції їх реформування; а також ценезкрекомендації щодо формування нових принципів державного управління системою пенсійного забезпечення в Україні.

У підрозділі 3.1. «Перспективи впровадження закордонного досвіду побудови взаємин між владою та ЗМІ» зазначається, що в офіційних документах Світового банку вказується на необхідність збереження вже досягнутих соціальних стандартів, а витрати на соціальні потреби збільшуються як у ЄС, так й в окремих його країнах]. Отже, дії країн-членів ЄС у соціальній сфері спрямовані на громадян, які дійсно потребують соціальної допомоги. Це означає, що пріоритетом при проведенні соціальної політики в країн-членів ЄС є її оптимізація, а інструмент забезпечення переваг на світовому ринку – основою реформування у країнах-членах ЄС даного періоду стало: підвищення пенсійного віку; збільшення страхового стажу, необхідного для отримання пенсії; скорочення можливостей дострокового виходу на пенсію; збільшення ставок внесків до державних пенсійних фондів; обмеження максимального розміру пенсій; зміна системи ПЗ від розподільної до накопичувальної системи. активна соціальна політика, спрямована на підвищення якості людського ресурсу та соціального розвитку.

Дослідження напрямків реформувань пенсійних систем країн ЄС з 90-х років ХХ ст. і до сьогодні дозволяє відзначити кілька загальних тенденцій створення накопичувальних систем при збереженні розподільної. При цьому, більшення частки накопичень може відбуватися на двох рівнях: за обов'язковим ПС; добровільним ПЗ.

У підрозділі 3.2. «Формування нових принципів побудови системи пенсійного забезпечення в Україні» на основі аналізу європейського досвіду політики, спрямованої на перетворення інститутів ПЗ виділяються три основні напрями таких перетворень.

Перший напрям – так званим параметричний підхід до реформування пенсійної системи, що передбачає модифікацію окремих компонентів існуючої системи ПЗ. Сюди, як правило, відносяться такі зміни як: підвищення пенсійного віку і скасування тих чи інших пільг, пов'язаних з пенсійним забезпеченням, збільшення ставки пенсійних внесків, трудового стажу для отримання права на пенсію і т.д. Другий підхід до реформування пенсійної системи передбачає збереження основ розподільчої системи з введенням накопичувального компоненту: в цьому випадку паралельно з модернізацією окремих елементів солідарної системи здійснюється поступове впровадження накопичувальної

частини, що відбувається за допомогою визначення частки пенсійних внесків, що капіталізується на накопичувальних рахунках. Третій підхід передбачає перехід на повністю накопичувальну систему, що включає передачу прав розпорядження пенсійними коштами приватним пенсійним фондам

Стратегічною метою здійснюваних реформ у сфері ПЗ нашої країни є створення системи, яка б ґрунтувалася на засадах соціальної справедливості і забезпечила дотримання єдиного принципу при визначенні розміру пенсій для всіх громадян – тривалості трудового (а з 01.01.2004 р. – страхового) стажу і розміру одержуваного заробітку (звідси – розміру сплачених страхових внесків). Скорочення, а в перспективі і ліквідація дефіциту ПФУ слід розглядати як тактичну ціль. В цьому контексті доречно підкреслити, що здійснення реформи пенсійної системи належить до проблем, вирішення яких становить загрозу національній безпеці нашої країни. Тому намагання відмінити пенсійну реформу слід розглядати як популістські кроки, оскільки покращення соціального захисту пенсіонерів воно не дасть.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі розкрито основне наукове завдання – обґрунтування науково-практичних рекомендацій до формування нових принципів побудови системи пенсійного забезпечення в Україні. На основі узагальнення результатів дослідження було зроблено наступні висновки.

1. Визначено, що у наукових колах державного управління відсутній єдиний підхід до визначення поняття пенсійного забезпечення. Спільним є те, що більшість дослідників відносять пенсійне забезпечення до системи соціального захисту населення, розглядаючи його як найважливіший компонент державної соціальної політики. Вчені виділяють широке та вузьке визначення даного поняття. У широкому розумінні пенсійне забезпечення включає в себе усі види пенсій, які формуються і виплачуються в рамках пенсійної системи, з урахуванням виплат із солідарного та накопичувального рівнів, а також за рахунок внесків до недержавних пенсійних фондів. У вузькому – пенсійне забезпечення розуміється як виплата пенсій за рахунок коштів державного бюджету, та не включає в себе поняття пенсійне страхування. У свою чергу, пенсійне страхування – це важлива складова соціального страхування, яка характеризується специфічним суб'єктним складом учасників відносин, чіткими часовими рамками взаємодії та фіксованою фінансовою складовою.

Аналіз вітчизняного досвіду становлення та розвитку системи пенсійного забезпечення України підтвердив, що дана система пройшла тривалий та складний період своєї еволюції та бере свій початок не у законодавстві тих країн, до складу яких входили українські землі. Все це було зумовлено станом соціально-економічного та політичного розвитку відповідної країни. Найбільш прогресивним за тогочасними мірками можна вважати австро-угорське соціальне забезпечення, в той час як соціальна політика на землях, які входили до складу Російської імперії, була менш розвинутою.

2. На основі дослідження сучасного стану державного управління системою пенсійного забезпечення України надано характеристику етапам її становлення:

- I етап (1991 – 1997) – формування, розвиток та удосконалення пенсійної системи України у перші роки незалежності України; ухвалення універсального ЗУ

«Про пенсійне забезпечення» та низки законів, що визначали спеціальні умови виходу на пенсію окремих категорій осіб; визначення статусу Пенсійного фонду України як самостійної фінансово-банківської системи;

- II етап (1998 – 2003) – впровадження персоніфікованого обліку в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, об'єднання в складі єдиного органу – Пенсійного фонду України всіх необхідних підсистем;

- III етап (2004 – вересень 2011) – запровадження нової трирівневої пенсійної системи, що складається з трьох рівнів: перший рівень – солідарна система, другий – накопичувальна система, третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення;

- IV етап (жовтень 2011 – березень 2014) – внесення змін до пенсійного законодавства в частині підвищення пенсійного віку жінок, збільшення тривалості страхового стажу, обмеження максимального розміру пенсії тощо;

- V етап (квітень 2014 – вересень 2017) – реформування пенсійного законодавства в умовах економічної кризи, введення оподаткування пенсій залежно від платоспроможності пенсіонерів, припинення призначення на період роботи спецпенсій державним службовцям, прокурорам, суддям, народним депутатам тощо;

- VI етап (жовтень 2017 – до сьогодні) – проведення масштабних змін пенсійного законодавства, що спрямовані на підняття пенсійного віку та збільшення страхового стажу.

3. Встановлено концептуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні, найбільш поширенішими з яких є:

- неможливість представлення до органу Пенсійного фонду України уточнюючої довідки про пільговий характер робіт в зв'язку з відсутністю даних про місцезнаходження підприємства чи інших даних щодо тривалості та характеру робіт;

- неможливість підтвердження стажу роботи на підприємстві, яке на момент звернення за призначенням пенсії є ліквідованим, в зв'язку з відсутністю документів в архівних установах;

- непроведення підприємством атестації робочих місць за умовами праці в зв'язку з відсутністю коштів чи іншими бюрократичними процедурами, або наявність перерви понад 5 років при проведенні чергової атестації;

- відсутність строкових трудових договорів про роботу в особливих кліматичних умовах (райони Крайньої Півночі та місцевості, прирівняні до них).

Визначено основні труднощі впровадження пенсійних реформ в Україні, серед яких:

- наявність преференцій при зниженні пенсійного віку для окремих категорій пенсіонерів, що спричиняє розбалансованість бюджету Пенсійного фонду та наявність постійного дефіциту у ньому, покриття якого змушене здійснюватися за кошти Державного бюджету України;

- наявність відмінних механізмів розрахунків пенсій для окремих категорій осіб, що призводить до виникнення необґрунтованих диспропорцій у пенсійних виплатах, спричиняє порушення принципу справедливості пенсійної системи, надмірних фінансових витрат з бюджету;

- відсутність реального механізму індексації пенсійних виплат у зв'язку з інфляційними процесами в державі;

- низький рівень пенсій, який є нееквівалентним сучасному стрімкому підвищенню цін;

- значна неінформованість громадян у сфері ПЗ, що спричинена доволі частим проведенням реформ та постійним внесенням змін до пенсійного законодавства.

4. Охарактеризовано пенсійні системи Європи та встановлено, що вони розвивалися різними шляхами залежно від історичних традицій, ролі держави в економіці, соціальної структури суспільства, а також напрямків та пріоритетів соціальної політики. В реалізації основних функцій державної пенсійної політики існують два принципово відмінні фінансові механізми: розподільчий та накопичувальний. В сучасних умовах солідарна і накопичувальна стратегії в чистому вигляді використовуються досить рідко, передові країни світу обирають змішані пенсійні системи, які базуються на трьох основних складових: обов'язковій солідарній, загальнообов'язковій накопичувальній та добровільному приватному пенсійному страхуванню.

В роки кризи пенсійних систем, побудованих на розподільчому механізмі, в багатьох країнах відбулася їхня швидка трансформація. В результаті чого змінилося співвідношення між державним та приватним компонентами пенсійного забезпечення, що призвело до виокремлення чотирьох типів взаємозв'язків приватного та державного пенсійного забезпечення:

- повністю державна пенсійна система;
- державна система, доповнена приватним пенсійним забезпеченням;
- приватне пенсійне забезпечення, яке доповнює або частково замінює державну систему;
- приватна система, яка повністю замінює державну.

Виокремлено основні тенденції пенсійних реформ країн Європи, серед яких:

- створення накопичувальних систем при збереженні розподільних;
- активний розвиток добровільного страхування;
- проведення «інфляції» пенсійного віку та автоматичної індексації пенсій відповідно до змін цін;
- реформування податкових систем та тарифної політики в напрямку серйозних податкових пільг задля залучення працюючих у систему добровільних накопичувальних пенсійних систем тощо.

5. Доведено, що у результаті реформування в Україні має бути створена така пенсійна система, що буде відповідати основним принципам побудови пенсійних систем країн ЄС та таким вимогам:

- по-перше, вона має поєднувати ефективність і економічну самодостатність із соціальною орієнтованістю;
- по-друге, раціонально поєднувати розподільні і накопичувальні елементи;
- по-третє, формувати відповідальне і мотивоване ставлення працівників і роботодавців до накопичення коштів для фінансування майбутніх пенсій.

Зазначається, що роль держави повинна полягати у створенні організаційно-правових основ надійного функціонування системи, накопичення працездатним населенням власних пенсійних заощаджень, гарантуванні їх збереження. Запропоновано бачення змін до пенсійного законодавства шляхом прийняття Кодексу пенсійного забезпечення та страхування на основі діючих нормативно-

правових документів у сфері пенсійного забезпечення. Також потребує змін податкове законодавство. Крім того, необхідно здійснити ряд заходів регуляторного характеру на макрорівні, серед яких:

- підвищення якості державного управління сферою пенсійного забезпечення, податкової та митної політики, політики зайнятості, освіти і професійної підготовки;
- зниження частки тіньового ринку праці шляхом реформування системи оплати праці;
- розробка і реалізація загальнодержавних програм створення робочих місць з орієнтацією на утримання безробіття;
- сприяння офіційному декларуванню заробітної плати.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

Старостенко Т.О. Пенсійне забезпечення як важлива складова взаємодії держави та суспільства // Могилянські читання – 2019 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXII Всеукр. наук.-метод. конф. : тези доповідей. Публічне управління в Україні в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів, Миколаїв, 11–16 листоп. 2019 р. – С. 53-56

АНОТАЦІЇ

Старостенко Т.О. Державне управління системою пенсійного забезпечення в Україні. – На правах рукопису.

Магістерську роботу присвячено встановленню особливостей державного управління системою пенсійного забезпечення, а також у обґрунтуванні науково-практичних рекомендацій до формування нових принципів побудови системи пенсійного забезпечення в Україні. У роботі Визначено, що у наукових колах державного управління відсутній єдиний підхід до визначення поняття пенсійного забезпечення. Спільним є те, що більшість дослідників відносять пенсійне забезпечення до системи соціального захисту населення, розглядаючи його як найважливіший компонент державної соціальної політики. Аналіз вітчизняного досвіду становлення та розвитку системи пенсійного забезпечення України підтвердив, що дана система пройшла тривалий та складний період своєї еволюції та бере свій початок не у законодавстві тих країн, до складу яких входили українські землі. Все це було зумовлено станом соціально-економічного та політичного розвитку відповідної країни. На основі дослідження сучасного стану державного управління системою пенсійного забезпечення України надано характеристику етапам її становлення. Встановлено концептуальні проблеми пенсійного забезпечення в Україні, найбільш поширенішими з яких є: неможливість підтвердження стажу роботи на підприємстві, непроведення підприємством атестації робочих місць за умовами праці в зв'язку з відсутністю коштів; відсутність строкових трудових договорів про роботу в особливих кліматичних умовах. Охарактеризовано пенсійні системи Європи та встановлено, що вони розвивалися різними шляхами залежно від історичних традицій, ролі держави в економіці, соціальної структури суспільства, а також напрямків та

пріоритетів соціальної політики. Доведено, що у результаті реформування в Україні має бути створена така пенсійна система, що буде відповідати основним принципам побудови пенсійних систем країн ЄС.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування, державне управління, соціальна сфера.

Starostenko T.O. Public administration of the pension system in Ukraine. -
On the rights of the manuscript.

The master's thesis is devoted to establishing the peculiarities of state management of the pension system, as well as to substantiate scientific and practical recommendations for the formation of new principles for the construction of the pension system in Ukraine. It is determined that there is no unified approach in defining the concept of pension provision in the scientific circles of public administration. What is common is that most researchers attribute pensions to the system of social protection of the population, considering it as an essential component of state social policy. Analysis of the domestic experience of the formation and development of the pension system of Ukraine confirmed that this system has passed a long and difficult period of its evolution and originates not in the legislation of those countries, which included the Ukrainian lands. All this was conditioned by the state of socio-economic and political development of the country concerned. Based on the study of the current state of public administration of the pension system of Ukraine, the stages of its formation have been characterized. Conceptual problems of pension provision in Ukraine are identified, the most common of which are: inability to confirm the length of service at the enterprise, failure of the enterprise to certify jobs under working conditions due to lack of funds; absence of fixed-term employment contracts in special climatic conditions. Europe's pension systems have been characterized and found to have evolved in different ways depending on historical traditions, the role of the state in the economy, the social structure of society, and the directions and priorities of social policy. It is proved that as a result of reforming in Ukraine a pension system will be created that will meet the basic principles of building the pension systems of EU countries.

Keywords: pension, pension, pension insurance, public administration, social sphere.